

TƯ TƯỞNG, TẤM GƯƠNG ĐẠO ĐỨC HỒ CHÍ MINH SOI SÁNG, ĐỊNH HƯỚNG CÔNG TÁC XÂY DỰNG, CHỈNH ĐỐN ĐẢNG HIỆN NAY

★ TS LÊ THỊ HÀNG

*Viện Hồ Chí Minh và các lãnh tụ của Đảng,
Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh*

● **Tóm tắt:** Hồ Chí Minh là người đặt nền móng xây dựng nền đạo đức mới - đạo đức cách mạng, đồng thời là nhà thực hành đạo đức mẫu mực và vĩ đại của Việt Nam. Tư tưởng, tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh là giá trị tinh thần to lớn, là di sản quý báu mà Người để lại cho Đảng, cho dân tộc. Tư tưởng, tấm gương đó vẫn tiếp tục soi sáng, định hướng cho công cuộc xây dựng, chỉnh đốn Đảng, tiếp tục bồi đắp, hoàn thiện nền đạo đức mới, con người mới, xã hội mới nhằm đưa dân tộc Việt Nam đến văn minh và tiến bộ. Bài viết là kết quả nghiên cứu của đề tài Mã số KX.02.11/21-25.

● **Từ khóa:** Hồ Chí Minh; đạo đức; xây dựng, chỉnh đốn Đảng.

1. Tư tưởng, tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh

Theo các nhà kinh điển mácxít, đạo đức là hình thái ý thức xã hội và xét đến cùng là sự phản ánh các quan hệ xã hội, phản ánh hiện thực đời sống, vận động và biến đổi cùng với sự thay đổi của đời sống xã hội. Chủ nghĩa Mác - Lênin đã thực hiện cuộc cách mạng về đạo đức, xây dựng nền đạo đức mới - đạo đức cộng sản. Khác biệt về bản chất của các nền đạo đức trước đó nhằm phục vụ cho giai cấp thống trị. Đạo đức cộng sản nhằm giải phóng con người khỏi mọi cầm tù, giam hãm, vì sự tiến bộ xã hội và vì hạnh phúc của con người, mà trước hết là những người lao động. “Đạo đức giúp xã hội loài người tiến lên trình độ cao hơn, thoát khỏi ách bóc lột lao

động”⁽¹⁾, “Đó là những gì góp phần phá hủy xã hội cũ của bọn bóc lột và góp phần đoàn kết tất cả những người lao động chung quanh giai cấp vô sản đang sáng tạo ra xã hội mới của những người cộng sản”⁽²⁾. V.I. Lênin đề ra những chuẩn mực đạo đức mới mà mỗi đảng viên phải không ngừng tự phấn đấu, rèn luyện để có đủ phẩm chất, tư cách, xứng đáng là người lãnh đạo nhân dân trong sự nghiệp đấu tranh giải phóng, vì giá trị tốt đẹp của con người và xã hội.

Kế thừa sáng tạo tinh thần đó của chủ nghĩa Mác - Lênin, trên nền tảng giá trị đạo đức truyền thống của dân tộc, Hồ Chí Minh xây dựng đạo đức mới. Người đặc biệt quan tâm xây dựng Đảng về đạo đức, đạo đức cán bộ, đảng viên. Người

khẳng định vai trò, sứ mệnh của Đảng được xác lập, duy trì, phát triển là do trí tuệ sáng suốt, tư tưởng vững vàng, đạo đức trong sáng, tổ chức chặt chẽ và trước hết trên nền tảng đạo đức cách mạng.

Đạo đức cách mạng là “gốc”, như cây “không có gốc thì cây héo”; là “nguồn” như “sông thì có nguồn mới có nước, không có nguồn thì sông cạn”⁽³⁾, là “căn bản”, người không có đạo đức là “không có căn bản, tự mình đã hủ hóa, xấu xa thì còn làm nổi việc gì?”⁽⁴⁾. Tính “căn bản” của đạo đức cách mạng thể hiện ở cả khía cạnh động lực thúc đẩy và hướng dẫn, tiết chế nhu cầu, tự chủ bản thân trước mọi cám dỗ, giữ gìn danh dự, nhân phẩm, khẳng định tính chính đáng, hợp đạo lý, hợp lẽ phải của người lãnh đạo, quản lý.

Hồ Chí Minh chỉ rõ: Xây dựng Đảng về đạo đức có nhiều nội dung, trong đó vấn đề đầu tiên là xây dựng chuẩn mực đạo đức cho cán bộ, đảng viên. Đó là những phẩm chất mà người cán bộ, đảng viên cần có; là thang giá trị, thước đo, căn cứ để các tổ chức đảng, đoàn thể và các tầng lớp nhân dân đánh giá, xem xét tư chất đạo đức của cán bộ, đảng viên; giúp mỗi cán bộ, đảng viên có định hướng để rèn luyện, xứng đáng là thành viên của Đảng cách mạng chân chính, đủ phẩm chất, năng lực để hoàn thành sứ mệnh cao cả của mình. Không đáp ứng những chuẩn mực đó, tất yếu đảng viên sẽ bị rơi vào suy thoái, đánh mất niềm tin của nhân dân - yếu tố mang tính quyết định đối với vai trò lãnh đạo, cầm quyền của Đảng.

Là hiện thân của những giá trị đạo đức cao đẹp và với tầm nhìn chiến lược, Hồ Chí Minh ngay từ tháng ngày chuẩn bị thành lập Đảng đã chỉ ra những phẩm chất đạo đức cơ bản của người cách mạng trong các mối quan hệ: với mình, với người và với việc. Trong quá trình lãnh đạo cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc và xây dựng chế độ xã hội mới, Người không ngừng xây dựng, bổ sung, hoàn thiện các phẩm chất đạo đức chung cho cán

bộ, đảng viên cũng như mỗi ngành, mỗi giới. Những phẩm chất đạo đức mà Hồ Chí Minh nêu ra vừa là sự tiếp thu giá trị đạo đức cộng sản của các nhà kinh điển, vừa kế thừa giá trị đạo đức, đạo lý, văn hóa truyền thống tốt đẹp của dân tộc và những tinh hoa văn hóa, đạo đức của nhân loại.

Việc xây dựng, rèn luyện phẩm chất đạo đức cách mạng đã tạo nên những thế hệ cán bộ, đảng viên tận tụy, trung thành vì lợi ích chung; góp phần hình thành nên nền đạo đức mới cho dân tộc; định hướng xây dựng Đảng “là đạo đức, là văn minh”⁽⁵⁾ và sự phát triển dân tộc theo hướng “xã hội ngày càng tiến bộ, vật chất ngày càng tăng, tinh thần ngày càng tốt”⁽⁶⁾.

Người phân biệt rất rõ giữa đạo đức cách mạng và đạo đức công dân. Người cách mạng phải hội tụ đủ các phẩm chất: trung với nước, hiếu với dân, ra sức làm việc cho Đảng; cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư; yêu thương con người; có tinh thần quốc tế trong sáng.

Với cách nhìn biện chứng, toàn diện về đạo đức, Người cảnh báo: thiếu hoặc yếu một phẩm chất sẽ dẫn đến sai lầm, thất bại. Do vậy, muốn trở thành một người cách mạng thực sự “giàu sang không thể quyến rũ, nghèo khó không thể chuyển lay, uy vũ không thể khuất phục” thì sự rèn luyện, bồi đắp không ngừng các phẩm chất đó là công việc hằng ngày, bền bỉ, không được xem nhẹ ở bất kỳ thời điểm nào.

Trong điều kiện Đảng cầm quyền, để phòng tránh sự tha hóa quyền lực, để “gánh được nặng và đi được xa”⁽⁷⁾, thì sự tu dưỡng, nêu gương về đạo đức luôn là yếu tố căn cốt, tạo nên giá trị và sức sống vững bền nhất của Đảng, của mỗi cán bộ, đảng viên, tạo nên sự hấp dẫn của chủ nghĩa xã hội.

Hồ Chí Minh để lại cho chúng ta tấm gương mẫu mực của người cộng sản vĩ đại và tư tưởng về đạo đức cách mạng - nền tảng tinh thần của

dân tộc Việt Nam. Tấm gương và tư tưởng đạo đức của Người đã góp phần quan trọng xây dựng các thế hệ đảng viên trung kiên trong cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc và bước đầu xây dựng chế độ mới; đời sống đạo đức mới; đưa văn hóa dân tộc lên tầm cao mới và luôn định hướng cho công cuộc xây dựng đất nước qua mọi thời kỳ cách mạng.

2. Giá trị của tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh trong công cuộc xây dựng và chỉnh đốn Đảng hiện nay

Gần 40 năm đổi mới, chúng ta đã đạt thành tựu to lớn có ý nghĩa lịch sử, đã củng cố và nâng vị thế của dân tộc lên tầm cao mới, tạo cơ sở cho việc đặt ra mục tiêu chiến lược mới: đến năm 2045 là nước phát triển, có thu nhập cao. Tuy nhiên, trên thực tế vẫn còn không ít hạn chế, thách thức đối với sự phát triển bền vững của đất nước, với vai trò lãnh đạo, cầm quyền của Đảng. Không phải ngẫu nhiên mà trong ba kỳ Đại hội gần đây, Ban Chấp hành Trung ương đều có nghị quyết hoặc kết luận về công tác xây dựng Đảng. Điều đó cho thấy sự nhận thức sâu sắc của Đảng về vai trò, tính cấp thiết của công tác xây dựng Đảng hiện nay. Trong đó, vấn đề xây dựng Đảng về đạo đức được đặt ra là nhiệm vụ riêng, với những nội dung cụ thể để nâng cao ý thức tự giác trong tu dưỡng, rèn luyện của mỗi cán bộ, đảng viên.

Sự phát triển của đất nước trong bối cảnh mới của thế giới hiện nay với tất cả sự đa dạng, đầy mâu thuẫn đang tác động sâu sắc đến đạo đức xã hội nói chung, đạo đức cán bộ, đảng viên nói riêng.

Vấn đề xây dựng đạo đức cho đội ngũ cán bộ, đảng viên, tuy đã được chú trọng nhưng vẫn chưa đáp ứng được yêu cầu đặt ra, kết quả chưa thực sự tương xứng với tầm quan trọng của nó trong công tác xây dựng đội ngũ cán bộ. Những văn bản quy định các chuẩn mực đạo đức cần

có của người cán bộ, đảng viên cũng như những biện pháp để ngăn chặn, xử lý những biểu hiện suy thoái về đạo đức tuy đã được ban hành và bổ sung, sửa đổi nhưng chưa đồng bộ và chưa được thực hiện nghiêm.

Tình trạng suy thoái đạo đức của một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên vẫn chưa được ngăn chặn, đẩy lùi và có mặt còn diễn biến phức tạp, tinh vi hơn ở nhiều ngành, nhiều cấp, nhiều địa phương. Điều đó không chỉ thể hiện qua số lượng đảng viên bị kỷ luật, qua những vụ đại án gây bức xúc trong dư luận được đem ra xét xử, mà đáng lo ngại hơn nữa là tâm lý coi thường, xuống cấp đạo đức mà còn cho thấy danh dự, liêm sỉ đã trở nên xa xỉ hoặc trở thành lớp nguy trang tinh vi, che đậy bản chất và hành vi vi phạm đạo đức, vi phạm pháp luật của một bộ phận cán bộ, đảng viên.

Sự suy thoái đạo đức do nhiều nguyên nhân, trong đó có nguyên nhân từ thiếu rèn luyện, tu dưỡng của cán bộ, đảng viên cũng như thiếu biện pháp đồng bộ, quyết liệt từ cơ quan quản lý. Một nghịch lý là, sự phát triển văn hóa và củng cố, vun đắp giá trị đạo đức không tương xứng với sự phát triển kinh tế, dù đây là vấn đề chúng ta đã đề cập rất nhiều trong định hướng phát triển của đất nước.

Trong bối cảnh mới của đất nước phát triển nền kinh tế thị trường định hướng XHCN, hội nhập quốc tế với sự xâm nhập, giao thoa của nhiều luồng văn hóa và trong điều kiện phát triển của công nghệ, vừa hợp tác vừa cạnh tranh gay gắt, đặt ra yêu cầu mới và cao hơn đối với Đảng Cộng sản Việt Nam - với tư cách là đảng duy nhất cầm quyền. Đảng có nhiệm vụ lãnh đạo hệ thống chính trị, toàn thể nhân dân vừa bảo đảm lợi ích cốt lõi của quốc gia, vừa phải ổn định tình hình an ninh chính trị, bảo vệ chủ quyền; gìn giữ bồi đắp giá trị văn hóa dân tộc... Điều đó cũng là để giữ vững và nâng cao vai trò

lãnh đạo của Đảng, để Đảng xứng đáng là đạo đức, là văn minh, là hiện thân cao quý của lương tri và phẩm giá của con người và dân tộc Việt Nam để nâng tầm vị thế đất nước trên trường quốc tế. Đó là những trọng trách của mỗi cán bộ, đảng viên, mà muốn hoàn thành nhiệm vụ đó, đòi hỏi đội ngũ cán bộ, đảng viên phải có đức, có trí, có tâm, có bản lĩnh.

Trên nền tảng giá trị to lớn và tấm gương đạo đức vĩ đại Hồ Chí Minh, công tác xây dựng Đảng về đạo đức hiện nay cần quan tâm thực hiện những nội dung cơ bản sau:

Một là, các cấp ủy, tổ chức đảng và mỗi một cán bộ, đảng viên cần nhận thức sâu sắc hơn nữa về sự cần thiết của việc rèn luyện, bồi đắp, nâng cao đạo đức cách mạng theo tư tưởng, tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh. Đây là vấn đề không mới, được đề cập rất nhiều trong các văn kiện Đại hội, các nghị quyết của Đảng; trong pháp luật của Nhà nước, nhưng vẫn cần tiếp tục được khắc sâu hơn nữa để trở thành nhu cầu tự giác, một đòi hỏi nội tại của mỗi cán bộ, đảng viên, bởi như Chủ tịch Hồ Chí Minh dạy: “Đạo đức cách mạng không phải trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố”⁽⁸⁾. Chỉ lơ là, mất cảnh giác, cán bộ, đảng viên, nhất là những người giữ chức vụ trong bộ máy nhà nước sẽ bị “bị mất, bị tai”, kéo xuống dốc lúc nào không hay biết, mà những vụ án vừa qua là minh chứng đau xót cho những cán bộ, đảng viên tự đánh mất mình trước cám dỗ của danh vọng, tiền tài. Việc phát huy tính tự giác, chủ động tự rèn luyện của mỗi cán bộ, đảng viên là yếu tố căn cốt tạo nên sự vững bền của việc xây dựng Đảng về đạo đức.

Hai là, mỗi cán bộ, đảng viên dù ở bất cứ cương vị hay thực hiện nhiệm vụ công tác nào cũng nêu cao tinh thần chủ động, tích cực đấu tranh phòng, chống suy thoái trong bản thân

mình và trong nội bộ Đảng. Ngay sau khi cách mạng thành công, Hồ Chí Minh nhận thức sâu sắc và cảnh báo nguy cơ Đảng dễ mắc phải khi trở thành Đảng cầm quyền, như hủ hóa, tư túng, chia rẽ, kiêu ngạo, coi khinh nhân dân, sa vào chủ nghĩa cá nhân... Cuộc đấu tranh phòng, chống những nguy cơ đó trong nền kinh tế thị trường định hướng XHCN, trong xã hội đang biến đổi mạnh mẽ hiện nay lại càng khó khăn, phức tạp mà đòi hỏi mỗi cán bộ, đảng viên phải biết giữ tâm sáng, bản lĩnh vững vàng, sự nhạy cảm chính trị, tâm cao văn hóa trong cách ứng xử với nhân dân, với bạn bè quốc tế và sự cương quyết, khôn khéo với các lực lượng thù địch.

Ba là, một vấn đề quan trọng hiện nay là, trên nền tảng giá trị đã có để xây dựng những nội dung mới về chuẩn mực đạo đức của cán bộ, đảng viên phù hợp với điều kiện mới của tình hình trong nước và thế giới. Đại hội XIII của Đảng đã đề ra nhiệm vụ “Nghiên cứu, bổ sung, hoàn thiện các giá trị đạo đức cách mạng theo tinh thần “Đảng ta là đạo đức, là văn minh” cho phù hợp với điều kiện mới và truyền thống văn hóa tốt đẹp của dân tộc”⁽⁹⁾.

Việc xây dựng chuẩn mực đạo đức cho cán bộ, đảng viên đòi hỏi phải luôn giữ vững yếu tố căn cốt, “Đảng tính” và “Chất” của người cộng sản, như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nêu, đó là tận trung với Tổ quốc; tận hiếu với nhân dân; ra sức làm việc cho Đảng, giữ vững kỷ luật của Đảng, thực hiện tốt đường lối, chính sách của Đảng; là cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư. Tất nhiên, theo sự phát triển của thời đại, những phẩm chất đó cần được bổ sung nội hàm mới. Bên cạnh đó, cần bổ sung những phẩm chất như hợp tác và sáng tạo; trung thực, bản lĩnh... là phẩm chất cần có để đáp ứng yêu cầu thời kỳ hội nhập và phát triển.

Bốn là, tăng cường công tác kiểm tra, kiểm soát, kỷ luật của Đảng và thực thi pháp luật của Nhà

nước. Đây là công việc không thể thiếu trong công tác lãnh đạo, quản lý và là một bộ phận quan trọng trong công tác xây dựng Đảng. Việc thi hành kỷ luật đảng là nhằm đề cao ý thức tự giác chấp hành kỷ luật, giữ vững kỷ cương của Đảng, ngăn chặn và loại trừ những nhân tố làm giảm sức mạnh kỷ luật của Đảng. Thi hành kỷ luật phải thực hiện theo phương châm công bằng, công minh, chính xác, kịp thời. Tuy nhiên, trong việc xử lý kỷ luật, như Hồ Chí Minh lưu ý “cần phải phân tách rõ ràng cái cơ sai lầm, phải xét kỹ lưỡng việc nặng hay nhẹ, phải dùng xử phạt cho đúng”⁽¹⁰⁾.

Bên cạnh đó, tăng cường tính nghiêm minh của pháp luật, kết hợp chặt chẽ giữa giáo dục đạo đức và thực thi pháp luật theo tinh thần “pháp quyền nhân nghĩa” Hồ Chí Minh. Pháp luật được sinh ra với mục đích bảo vệ các giá trị về đạo đức và chuẩn mực chung của cộng đồng; là cơ sở pháp lý bảo vệ đạo đức và các quy tắc đạo đức khi được luật hóa bằng các quy định cụ thể, có hiệu quả thực thi trên thực tế. Nhà nước cùng với hệ thống pháp luật, các chế tài và hệ thống các chính sách có liên quan là chủ thể góp phần vào việc rèn luyện đạo đức, xử lý những vi phạm đạo đức của cán bộ, đảng viên.

Năm là, phát huy vai trò của nhân dân trong xây dựng và chỉnh đốn Đảng. Hồ Chí Minh chỉ rõ: phải “Dựa vào ý kiến của dân chúng mà sửa chữa cán bộ và tổ chức của ta”⁽¹¹⁾. Nhân dân giúp xây dựng Đảng bằng cách: hưởng ứng chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách của Nhà nước, nêu ý kiến, góp ý xây dựng Đảng; kiểm tra, giám sát, phát hiện và đề nghị xử lý những vi phạm đạo đức của tổ chức đảng và đội ngũ cán bộ, đảng viên.

Trong điều kiện Đảng cầm quyền, thì sự kiểm soát của nhân dân đóng vai trò rất quan trọng trong kiểm soát quyền lực của Đảng. Để phát huy tối đa vai trò của nhân dân, cần phải giúp nhân

dân “biết quyền hạn của mình, phải biết kiểm soát cán bộ, để giúp cán bộ thực hiện chữ LIÊM”⁽¹²⁾.

Bên cạnh đó, cần nâng cao dân trí, bồi dưỡng văn hóa chính trị, chăm lo cải thiện đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân; khuyến khích nhân dân giám sát công việc của các cơ quan nhà nước. Với cán bộ đảng viên, tuyệt đối không được lên mặt “quan cách mạng”, mà phải thật thà tự phê bình và thành khẩn tiếp thu ý kiến trước nhân dân.

Chủ tịch Hồ Chí Minh từng căn dặn: “xây đi đôi với chống”, xây dựng, bồi đắp giá trị tốt đẹp là liều thuốc hiệu quả nhất để chống lại sự cũ kỹ, xấu xa, suy thoái. Các tầng lớp nhân dân đánh giá về Đảng trước hết thông qua hành động, tấm gương của mỗi đảng viên cụ thể. Chính vì vậy, hơn lúc nào hết, trong xây dựng, chỉnh đốn Đảng, xây dựng CNXH hiện nay, việc tiếp tục rèn luyện, củng cố, nâng cao đạo đức của đội ngũ cán bộ, đảng viên của Đảng Cộng sản Việt Nam theo tư tưởng, tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh là vấn đề có ý nghĩa sống còn với sự tồn vong của Đảng, của chế độ cũng như hiện thực hóa khát vọng xây dựng đất nước phồn vinh, hạnh phúc □

Ngày nhận bài: 10-10-2023; Ngày bình duyệt: ; Ngày duyệt đăng: 22-11-2023.

(1), (2) V.I.Lênin: *Toàn tập*, t.41, Nxb Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005, tr.371, 369.

(3), (4), (10), (11) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.5, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, tr.292, 293, 324, 337-338.

(5) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.12, Sdd, tr.403.

(6) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.13, Sdd, tr.438.

(7), (8) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.11, Sdd, tr.601, 612.

(9) ĐCSVN: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, tr.184.

(12) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.6, Sdd, tr.127.